

Arūnas Gumuliauskas **Jeszcze w sprawie Wilna**
(Šiaulių universitetas) **w okresie międzywojennym**

W styczniu 1919 roku Armia Czerwona okupowała Wilno. Od tego czasu historyczna stolica Litwy przechodziła z jednych rąk do drugich – miasto zajmowali Polacy, potem – znów bolszewicy. Niestabilna sytuacja w regionie wywołała zaniepokojenie państw zachodnich, uniemożliwiała ona bowiem entencie utworzenie jednego antyradzieckiego frontu z udziałem zarówno polskich, jak i litewskich oddziałów wojskowych. Trzeba było ustalić aż trzy linie demarkacyjne, rozdzielające terytorium okupowane przez Polskę od ziem litewskich. Jednak te kroki nie doprowadziły do normalizacji sytuacji. Okazało się, że polepszyła ją dopiero umowa pokojowa, zawarta między Litwą i Rosją radziecką 12 lipca 1920 roku. Po podpisaniu tego dokumentu, 22 sierpnia 1920 roku bolszewicy odeszli z Wilna i przekazali władzę nad miastem Litwie. Jednak Rosja radziecka wymusiła od delegacji litewskiej dokument (aneks do drugiego punktu umowy), według którego faktycznie zostały usprawiedliwione kroki Moskwy, mające na celu wciągnięcie Litwy do strefy działań wojennych przeciwko Polsce. Taki wymuszony związek z bolszewikami, biorąc pod uwagę antykomunistyczną pozycję Józefa Piłsudskiego, stał się „bombą z opóźnionym zapłonem”. Co prawda, strony polska i litewska próbowały rozwiązać ten problem, podpisując umowę w Suwałkach. Jednak jeszcze przed jej uprawomocnieniem się oddziały dowodzone przez generała Lucjana Żeligowskiego rozpoczęły działania wojenne i wkroczyły do Wilna. Do konfliktu musiały włączyć się siły międzynarodowe. Dnia 29 listopa-

da 1920 roku na dworcu w Kownie w pociągu wojennej komisji kontroli Ligi Narodów przedstawiciele rządów Litwy (I. Jonynas, K. Leszczyński) i Polski (M. Kossakowski) podpisali zawieszenie broni. Reprezentant Polski przyjął odpowiedzialność za wojsko generała Żeligowskiego i obiecał zmusić go do podporządkowania się postanowieniom umowy o zawieszeniu broni¹. Od tego momentu zaczął się proces aneksji Wilna, zakończony 24 marca 1922 roku, kiedy sejm polski przyjął postanowienie „O objęciu władzy w Kraju Wileńskim i o przyłączeniu Kraju Wileńskiego do Rzeczypospolitej Polskiej”². Ta okoliczność jeszcze bardziej pokrzyżowała plany Litwy, która przez cały okres międzywojenny dążyła do odzyskania swojej historycznej stolicy.

Problem Wilna odnosi się do wielu skomplikowanych kwestii, dlatego w niniejszym artykule zostaną poruszone tylko niektóre jego aspekty.

Aspekt międzynarodowy

Przez długi czas sprawa przynależności Wilna w okresie międzywojennym w historiografii litewskiej była traktowana jako lokalny problem stosunków między Polską a Litwą. Przyczyną tego była konkretna sytuacja polityczna. Poczucie krzywdy wywołane utratą historycznej stolicy nie sprzyjało obiektywnej ocenie tego wydarzenia w międzywojennej Litwie, natomiast w czasach radzieckich całą winę ze względu na dobrze znane motywy polityczne zrzucano na Ligę Narodów i nacjonalistów polskich. W historiografii Drugiej Republiki Litewskiej omawiany problem otrzymał szerszy kontekst³. Wydarzenia lat 1919–1920 nie tylko ujawniły interesy Rosji radzieckiej w tym regionie, ale jednocześnie nadały kwestii przynależności Wilna status międzynarodowy. W dwustronnych umowach z lat 1920–1921 między Rosją radziecką, Litwą i Polską Moskwę nazywa-

¹ *Lietuvos ir Lenkijos santykiai 1917–1994. Dokumentų rinkinys*, Vilnius 1998, s. 47–48.

² *Ibidem*, s. 63–66.

³ Č. Laurinavičius, *Politika ir diplomatija: lietuvių tautinės valstybės tapimo ir raidos fragmentai*, Kaunas 1997; *Lietuvos diplomatija XX amžiuje*, Vilnius 1999; *Prievartos vaisiai. Lietuvos – Lenkijos santykiai 1920–1940 m.*, Kaunas 2002; Z. Butkus, *SSRS intrigos Baltijos šalyse (1920–1940)*, „Darbai ir Dienos”, 1998, nr 7 (16), s. 141, 160; idem, *Jei opozicija gauna paramą iš svetur...*, „Kultūros barai”, 1995, nr 8/9, s. 80–84; A. Gumuliauskas, *Lietuvos ir Lenkijos santykiai tarpukariu: pirmieji atšilimo požymiai*, „Acta Historica Universitatis Klaipedensis”, 2008, t. 16, s. 65–73; idem, *Dar kartą Lietuvos ir Lenkijos santykių klausimu*, „Acta Humanitarica Universitatis Saulensis”, 2006, t. 1 (1), s. 342–350.

no trzecim graczem w tej grze politycznej. Konflikt terytorialny między Kownem a Warszawą, trwający cały okres międzywojenny, był wykorzystywany przez bolszewików do własnych interesów. Ustanowienie linii demarkacyjnej, którą aprobowała Liga Narodów, tylko oddaliło rozwiązanie problemu. Z drugiej strony, ze względu na skład tej organizacji, kwestia Wilna stała się nie tylko problemem europejskim, ale także światowym. Taka sytuacja tymczasowości nie była korzystna ani dla Polski, ani dla Litwy. Konfrontacja koncepcji stworzenia państwa narodowego albo federacji obojga narodów nie pozwoliła na znalezienie rozwiązania kompromisowego. Powstały stan rzeczy okazał się najbardziej pomyślny dla bolszewików, którzy zaczęli konsekwentnie realizować wytyczne testamentu politycznego Piotra I, zamaskowane mianem światowej rewolucji proletariatu. W tym czasie Moskwa nie była jeszcze na tyle silna, aby uniemożliwić powstawanie nowych państw w regionie Bałtyku. Przeszkadzały jej w tym zarówno trudności wewnętrzne (trwająca wojna domowa, zamieszki ekonomiczne i polityczne w kraju, walka o władzę w partii komunistycznej), jak i zewnętrzne (międzynarodowa izolacja dyplomatyczna). Jednak zamrożenie konfliktu terytorialnego polsko-litewskiego w skali międzynarodowej było dogodne jedynie dla Moskwy, która potrzebowała czasu. Można stwierdzić, że umowa w Rapallo nie tylko przerwała międzynarodową izolację Rosji radzieckiej i zbliżyła Sowietów z Niemcami, ale jednocześnie stworzyła przesłanki do wciągnięcia Berlina w polsko-litewski spór terytorialny. Potwierdziły to nie tylko zawarte później dwustronne umowy z Warszawą i Kownem, ale także polityka Berlina, który namawiał Litwę do zagarnięcia Wilna przed samym rozpoczęciem wojny przeciwko Polsce. O tym w końcu sierpnia 1939 roku poseł niemiecki na Litwie E. Cechlin rozmawiał z ministrem spraw zagranicznych Litwy J. Urbšysem. Umowy z 1939 roku zawarte między Niemcami i Związkiem Radzieckim oraz między Związkiem Radzieckim i Litwą wykazały, jaką rolę odgrywały Moskwa i Berlin w sporze o przynależność Wilna w okresie międzywojennym. Ze względu na ugodową politykę Zachodu i nieudolność działań Ligi Narodów sprawa Wilna stała się narzędziem w rękach państw totalitarnych dążących do rozerwania budowanego z trudem aliansu krajów bałtyckich i wzniesienia wojny światowej. Ponieważ problem przynależności Wilna w międzywojniu miał charakter międzynarodowy, jego obiektywne zbadanie nie jest możliwe bez analizy archiwalnych materiałów tajnych służb niemieckich, a szczególnie sowieckich. W najnowszej historiografii litewskiej pojawiają się różne interpretacje zbliżenia między Sowietami i tau-

tininkami (członkami partii Związek Litewskich Narodowców)⁴. Wciąż bez odpowiedzi pozostają następujące pytania: czy zbliżenie Sowietów i przedstawiceli partii tautininków ograniczyło się tylko do finansowego wspierania wydawanych periodyków? Dlaczego Moskwa wybrała właśnie narodowców? Jaki był udział Sowietów w państwowym przewrocie 1926 roku? Jaką pozycję w tej akcji zajmowała sprawa Wilna? Tylko obiektywna analiza wspomnianych dokumentów może wyjaśnić nieznane wciąż aspekty tego konkretnego okresu historii Polski i Litwy.

Aspekt lokalny

Rozpatrując powyższy problem, można zauważyć, że sposoby jego rozwiązania zależały nie tylko od atmosfery międzynarodowej, ale także od chęci obojga stron do porozumienia. Według tradycyjnej historiografii litewskiej chronologiczne granice sporu o Wilno obejmują okres od 8 października 1920 roku (złamanie umowy suwalskiej) do 19 marca 1938 roku (przyjęcie ultimatum polskiego). Przez długi czas historycy traktowali ten okres jako jednolity. Jednak obok ciągłej konfrontacji i niechęci do dyskusowania na ten temat można dostrzec i światlejsze momenty. Tych ostatnich przybyło na początku czwartego dziesięciolecia, kiedy stało się jasne, że na płaszczyźnie międzynarodowej sprawa Wilna przestała być aktualna. W społeczności polskiej mówiono o tym jako o fakcie przeszłym. Dyplomacja litewska musiała zmienić taktykę swoich stosunków z Polską. Nawet minister spraw zagranicznych D. Zaunius, określany przez Polaków jako germanofil, podejmował próby szukania prywatnych kontaktów z Piłsudskim. W lipcu 1930 roku kierownik Banku Litwy V. Stašinskas dążył do spotkania z Marszałkiem Polski, lecz nieskutecznie. Z drugiej strony, według Katelbacha, sam minister spraw zagranicznych nie oczekiwał pozytywnego wyniku tego spotkania⁵. Po przejęciu funkcji ministra spraw zagranicznych przez S. Lozoraitisa 12 czerwca 1934 roku stan rzeczy w kwestii Wilna istotnie zmienił się. Nowy szef dyplomacji przekonał się o nieskuteczności polityki zewnętrznej litewskich narodowców i zdecydował, że konflikt na linii Warszawa–Kowno ma być rozwiązany przez jego uczestników. Próbowano więc zlokalizować międzynarodowy problem.

⁴ Z. Butkus, *SSRS intrigos*, s. 141, 160; idem, *Jei opozicija*, s. 80–84.

⁵ T. Katelbach, *Spowiedź pokolenia*, Gdańsk 2001, s. 173.

Okres od 12 czerwca 1934 roku, kiedy S. Lozoraitis został ministrem spraw zagranicznych, do lipca 1936 roku, kiedy nie doszło do drugiego jego spotkania z szefem dyplomacji Polski Józefem Beckiem, można uważać za okres możliwego ocieplenia stosunków między Warszawą i Kownem. W tym czasie w relacjach między obiema stronami pojawiło się wiele nowych aspektów, nieobecnych wcześniej. Przede wszystkim trzeba odnotować memorandum S. Lozoraitisa z 18 kwietnia 1935 roku⁶, w którym zostały sformułowane nowe zasady, na których miały opierać się kontakty z Polską. Poza tym jesienią 1933 roku do Kowna przyjechał przedstawiciel „Gazety Polskiej” T. Katelbach, który pracował tu do końca stycznia 1937 roku, a na początku roku 1935 dziennikarz gazety „Lietuvos aidas” V. Gustainis przybył do Warszawy, gdzie przebywał do lipca 1936 roku⁷. Było to nowe zjawisko w stosunkach polsko-litewskich w latach międzywojennych. Wymiana przedstawicieli prasy pozwoliła obiektywniej naświetlić wewnętrzną i zewnętrzną politykę obu państw. W tym czasie odbyło się kilka nieoficjalnych spotkań polityków Polski i Litwy. Rozmowy z J. Piłsudskim odbyli J. Šaulys i V. Zubovas. Do Kowna zaś przybyli A. Prystor, A. Mühlstein i zostali przyjęci przez A. Smetonę, S. Lozoraitisa i J. Urbysa⁸. Wreszcie doszło do spotkania szefów dyplomacji obu państw S. Lozoraitisa i J. Becka. Jednak wszystkie wspomniane wysiłki nie dały oczekiwanych rezultatów. Śmierć J. Piłsudskiego 12 maja 1935 roku stała się punktem przelomowym w dyplomacji warszawskiej w stosunku do Litwy. Ta okoliczność pozwala całą politykę Warszawy wobec Kowna podzielić na dwa etapy: 1) do śmierci J. Piłsudskiego i 2) po śmierci J. Piłsudskiego. Taka periodyzacja, którą z częściową interpretacją przedstawił T. Katelbach, potwierdza rolę Marszałka w kształtowaniu stosunków Polski z Litwą. Trzeba przyznać, że bez względu na dogmatycznie rozumianą przez Piłsudskiego ideę odbudowy federacyjnego państwa obojga narodów, poza organizacją okupacji Wileńszczyzny, większych ekscesów w relacjach między oboma państwami, które mogłyby doprowadzić do konfliktu wojennego, do samej śmierci Marszałka nie było. Po śmierci Piłsudskiego kierowanie dyplomacją przejął J. Beck, który od samego początku sceptycznie oceniał możliwości uregulowania stosunków polsko-litewskich. Pogląd władz Polski na Litwę zmienił się. Tymczasem S. Lozoraitis do

⁶ *Lietuvos ir Lenkijos*, s. 96–101.

⁷ A. Gumuliauskas, *Lietuvos ir Lenkijos*, s. 66.

⁸ *Ibidem*, s. 69.

lipca 1936 roku wciąż konsekwentnie szukał dróg kompromisu z Warszawą. Niestety, podjęte wysiłki nie dały rezultatu. Rząd pułkowników 17 marca 1938 roku postawił Litwie ultimatum, które po dwóch dniach zostało przyjęte. To posunięcie odzwierciedliło istotną ewolucję w działaniach dyplomacji polskiej – od prób szukania kompromisu do radykalnych działań. Społeczeństwo światowe przyjęło ultimatum niejednoznacznie. Na przykład, w piśmie przesłanym z Waszyngtonu do polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (20 marca 1938 r.) P. Potocki stwierdził, że ten krok Polski zwiększył napięcie opinii publicznej. Prasa miejscowa przedstawiała Polskę jako agresora, sprzymierzonego z Niemcami przeciwko Litwie. Podobne orzeczenia wygłaszano w Lidze Narodów (26 marca 1938 r.). Jednak poseł Polski w Tallinie W. Przesmycki w tajnym liście do MSZ twierdził, że 75% Estończyków pozytywnie oceniało normalizację stosunków polsko-litewskich (30 marca 1938 r.)⁹. Jednocześnie podkreślał on, że z takiego przebiegu wydarzeń była niezadowolona Ryga, która teraz musiała dzielić przywództwo z Kownem i Tallinem. Nieprzypadkowo na kierownika rozpoczynającej swoją działalność ambasady Litwy w Warszawie został mianowany Kazys Škirpa, którego politycy polscy uważali za germanofila. Zapewne narodowcy chcieli w ten sposób wyrazić swój sprzeciw wobec ultimatum. Z drugiej strony, wspomniane kroki polityczne nie pomogły w ostatecznym rozwiązaniu problemu przynależności Wilna, ponieważ każda ze stron uważała to miasto za swoje terytorium. Polacy byli nastawieni bardziej optymistycznie. Poseł polski w Kownie F. Charwat poinformował, że możliwość psychologicznego przełomu, jeśli chodzi o sprawę Wilna, wśród Litwinów już się pojawiła, ale nie była jeszcze rzeczywistością. Nadzieję w politykach polskich wzbudziło inauguracyjne przemówienie nowo mianowanego posła Litwy J. Šaulisa przed prezydentem Ignacym Mościckim w grudniu 1938 roku. Jednak w Kownie mowa dyplomaty spowodowała falę krytyki. Bez względu na to, w piśmie do prezydenta Polski z 23 grudnia 1938 roku twierdzono, że miesiąc grudzień stał się początkiem nowej ery w stosunkach polsko-litewskich¹⁰. Dążąc do obiektywnego rozpatrywania problemu relacji polsko-litewskich w okresie międzywojennym, należy szukać nowych argumentów. Takim punktem odniesienia okazał się akt, podpisany przez A. Smetonę i K. Bizauską, w którym nieco nieoczekiwanie ujawniły się nieznane niuanse polityki

⁹ Archiwum Akt Nowych, zesp. Ministerstwa Spraw Zagranicznych, sygn. 612, s. 100.

¹⁰ Ibidem, sygn. 652, s. 41–42.

zagranicznej partii tautininków. Na mocy tego dokumentu radca ambasady Litwy w Polsce Antanas Trimakas został wyznaczony na generalnego konsula Litwy w Wilnie z prawem jurysdykcji w województwach wileńskim i białostockim¹¹. Na podstawie norm prawa międzynarodowego można przyjąć, że tym aktem prezydent Smetona uznał Wilno i Kraj Wileński za terytorium Polski. W dodatku uczynił to bez żadnego politycznego przymusu ze strony Polski, po prostu po to, aby „dalej rozszerzać stosunki towarzyskie i handlowe, już egzystujące między Polską a Litwą”. Taki krok prezydenta można nazwać albo analfabetyzmem dyplomatycznym, albo całkowitym krachem polityki zagranicznej. Oponenti mogą sprzeciwiać się takiemu twierdzeniu, oceniając takie postępowanie A. Smetony jako pragnienie udzielenia pomocy Litwinom z Kraju Wileńskiego. Można dopuścić taką intencję. Z drugiej strony, trudno zgodzić się z tym, że prezydent nie znał norm prawa międzynarodowego i nie był w stanie przewidzieć politycznych konsekwencji takiego dokumentu. Odrzuca się też możliwość falsyfikacji dokumentu, ponieważ jego autentyczność potwierdza podpis dyrektora wydziału protokołu S. Girdwainisa. Pojawia się pytanie: dlaczego ten akt nie został ogłoszony? Trzeba zwrócić uwagę na datę wystawienia dokumentu – 22 sierpnia 1939 roku. Już następnego dnia został podpisany słynny pakt Ribbentrop–Mołotow, zakładający rozbiór państwa polskiego i podział krajów bałtyckich na strefy wpływów. Po tygodniu Niemcy przystąpili do wykonania tej umowy – rozpoczęli drugą wojnę światową. Widocznie te okoliczności nie pozwoliły na realizowanie zamiarów, wypływających z podpisanego przez Smetonę aktu. Co prawda, 25 stycznia 1939 roku została podpisana umowa między Polską i Litwą o zakładaniu konsulatów. W dokumencie tym postanowiono, że Polacy otworzą konsulat generalny albo konsulat w Kłajpedzie, Litwa analogicznie zrobi to w Wilnie¹². Postanowienia umowy nie weszły jednak w życie, ponieważ na ich wykonanie zabrakło czasu. Prawie dwa miesiące później, 20 marca 1939 roku, wracający z Watykanu minister spraw zagranicznych J. Urbšys został poinformowany w Berlinie, że Niemcy domagają się natychmiastowego i bezwarunkowego oddania Kłajpedy. To żądanie zostało wypełnione. W takim razie za chronologiczne granice konfliktu o Wilno należałoby uznać okres od 8 października 1920 roku (złamanie umowy suwalskiej) do 22 sierpnia 1939 roku, kiedy został podpisany przez A. Sme-

¹¹ A. Gumuliauskas, *Kaip Antanas Smetona atidavė Vilnių*, „Šiaulių kraštas”, 6 VIII 1994, s. 2, 5.

¹² *Lietuvos ir Lenkijos*, s. 109–110.

tonę akt o założeniu konsulatu generalnego w Wilnie. Ta ostatnia granica chronologiczna miałyby konceptualnie zmienić podejście historyków do wydarzeń na Wileńszczyźnie w latach drugiej wojny światowej.

Z przedstawionych rozważań można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Przez długi czas sprawa przynależności Wilna w okresie międzywojennym w historiografii litewskiej była traktowana jako lokalny problem stosunków między Polską a Litwą. Przyczyną tego była konkretna sytuacja polityczna.

2. W historiografii Drugiej Republiki Litewskiej omawiany problem nabrał szerszego kontekstu. Wydarzenia lat 1919–1920 nie tylko ujawniły interesy Rosji radzieckiej w tym regionie, ale jednocześnie nadały problemowi przynależności Wilna między wojnami status międzynarodowy.

3. Według tradycyjnej historiografii litewskiej chronologiczne granice konfliktu o Wilno obejmują okres od 8 października 1920 roku (złamanie umowy suwalskiej) do 19 marca 1938 roku (przyjęcie ultimatum polskiego). Przez długi czas historycy traktowali ten okres jako jednolity.

4. Okres od 12 czerwca 1934 roku, kiedy S. Lozoraitis został ministrem spraw zagranicznych, do lipca 1936 roku, kiedy nie doszło do drugiego jego spotkania z szefem dyplomacji Polski J. Beckiem, można uważać za okres możliwego ocieplenia stosunków między Warszawą i Kownem. W tym czasie w kontaktach między oboma państwami pojawiło się wiele nowych aspektów, które wcześniej były nieobecne.

5. Obiektywne rozpatrywanie problemu stosunków polsko-litewskich w okresie międzywojennym wymaga szukania nowych argumentów. Takim punktem odniesienia okazał się akt, podpisany przez A. Smetonę i K. Bizauską, w którym nieco nieoczekiwanie ujawniły się nieznane niuanse polityki zagranicznej partii tautininków. Na mocy tego dokumentu radca ambasady Litwy w Polsce Antanas Trimakas został mianowany generalnym konsulem Litwy w Wilnie z prawem jurysdykcji w województwach wileńskim i białostockim. Według norm prawa międzynarodowego można przyjąć, że tym aktem prezydent A. Smetona przyznał Wilno i Wileńszczyznę Polsce.

6. Jako chronologiczne granice sporu o Wilno można by potraktować okres od 8 października 1920 roku (złamanie umowy suwalskiej) do 22 sierpnia 1939 roku, kiedy A. Smetona podpisał akt o założeniu konsulatu generalnego w Wilnie. Ta granica chronologiczna mogłaby konceptualnie zmienić podejście historyków do wydarzeń na Wileńszczyźnie w latach drugiej wojny światowej.

ARCHIWUM AKT NOWYCH
w WARSZAWIE

ANTANAS S M E T O N A ,
LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS,
sveikina visus, kurie skaitys šį raštą.

Norėdamas toliau praplėsti draugiškus ir prekybos santykius,
jau esančius tarp Lietuvos ir Lenkijos ir pasiremdamas man Lietuvos
Konstitucijos suteiktomis teisėmis, skiriu

Patarėją prie Lietuvos Pasiuntinybės Lenkijoje

- Drą Antaną TRIMAKĄ -

Lietuvos Generaliniu Konsulu Vilniuje
su jurisdikcija Vilniaus ir Balstogės vaivadijoms.

Įsitikinęs, kad Lenkijos Vyriausybė malonės priimti ir pripa-
žinti poną Drą A. Trimaką šioms pareigoms, prašau atitinkamus Lenkų
Valdžios organus, drauge su pasitikėjimu ir palankumu teikti jam
reikalingos pagalbos ir paramos savo funkcijas atliekant, taip pat
visas teises ir privilegijas, kurios tame Krašte yra teikiamos visų
kitų draugingų valstybių Generaliniams Konsulams.

SUDARYTA Kaune, 1939 m. rugpiūčio mėn. 22 d.

Akt powołania A. Trimakasa na konsula generalnego Republiki Litewskiej
w Wilnie, 22.08.1939

Źródło: AAN, MSZ, sygn. 653, k. 8.

Traduction

ANTANAS S M E T O N A ,
PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE DE LITHUANIE,
à tous ceux qui les présentes lettres liront,
S a l u t .

ARCHIWUM AKT NOWYCH
w WARSZAWIE

Dans le but de développer les relations d'amitié et de commerce déjà existantes entre la Lithuanie et la Pologne et en vertu des pouvoirs qui Me sont conférés par la Constitution Lithuanienne, je nomme

le Conseiller à la Légation de Lithuanie en Pologne

- Monsieur le Dr. Antanas TRIMAKAS -

Consul Général de Lithuanie à Vilna avec la juridiction pour les voïvodies de Vilna et de Białyłstok.

Persuadé que le Gouvernement de Pologne voudra bien accueillir Monsieur le Dr. A. Trimakas en cette qualité, je prie les autorités compétentes polonaises de lui accorder avec leur confiance et leur bienveillance, l'assistance nécessaire à l'exercice de ses fonctions, ainsi que la jouissance de tous les droits et privilèges concédés aux Consuls Généraux d'autres Puissances amies, établis dans le Pays.

FAIT à Kaunas, le 22 août 1939.

(signé) A. SMETONA

(contresigné) K. BIZAUSKAS

Pour traduction conforme:

S. Girduvainis
S. GIRDUVAINIS,

Ministre Plénipotentiaire,
Directeur du Protocole.

Francuskie tłumaczenie aktu powołania A. Trimakasa na konsula generalnego Republiki Litewskiej w Wilnie, 22.08.1939

Źródło: AAN, MSZ, sygn. 653, k. 8.

Once again about the question of Vilnius in interwar period (summary)

For a long time in the Lithuanian historiography the question of Vilnius was highlighted as a local problem of Lithuanian-Polish relations. In the historiography of the Second Republic of Lithuania this problem acquired a broader context. The events of 1919–1920 gave the problem of Vilnius an international status during the period between the world wars. After the League of Nations intervened, the question became not only European but also problem of world scale. Traditionally, in the Lithuanian historiography the question of Vilnius included chronological frame between October 8, 1920, when the treaty of Suwalki was breached, and March 19, 1938, when the Polish ultimatum was accepted. For the long time this period was treated by historians as monolithic. However, during that period despite the constant confrontation one can also see some brighter moments. There were more of these moments in the beginning of the 1930's when it became clear that the question of Vilnius lost its importance in the international community. The period between June 12, 1934, when S. Lozoraitis became the foreign minister of Lithuania and July 1936, when his second meeting with his Polish counterpart failed, can be called the period of a thaw possibility in the relationships between Kaunas and Warsaw. In an attempt to analyze the problem more objectively, it was necessary to look for a new point of reference. It was found in the document signed by A. Smetona and K. Bizauskas on August 22, 1939, which quite unexpectedly revealed some new aspects of Lithuanian nationalist foreign policy. In this document the president of Lithuania appoints the advisor of Lithuanian Mission in Poland Antanas Trimakas to the post of a general consul in Vilnius with the area of jurisdiction including the voivodship of Vilnius and Bialystok. It is possible to state with reference to the norms of international law that by this act A. Smetona recognized Vilnius and Vilnius region as part of Poland. Therefore we should expand the chronological frame of Vilnius question from October 8, 1920 until August 22, 1939.

